

„A meseíráshoz elengedhetetlen a játékoság, egyfajta lázárervines vagy csukásistvános jó kedély”

Beszélgetés Csenger Leventével

Csenger Levente József Attila-díjas erdélyi író hat önálló prózakötettel képviseli magát a kortárs irodalomban. Legújabb könyve tavaly decemberben jelent meg *A különleges Meditittimó kalandjai* címmel. A mű segítő és érzékenyítő gyerekkönyvként az autizmussal élők világáról szól.

– *Mi indított arra, hogy hat novelláskötet után a gyerekirodalom felé fordulj?*

– Időnként az embernek új kihívásokat kell keresnie, s ezt nekem szépen meghozta az élet. Van egy autizmussal élő, tízéves fiam, aki csupa csoda és csupa titok, de ebben a világban piszkosul nehéz élnie, és vele együtt nekünk is. Kerestem ennek a témának egy nyelvet, hogyan is lehetne erről beszélni, és a mese jutott eszembe, mert a mesében bármi megtörténhet. Először leírtam a mindennapjainkat, de arról már léteznek blogok, hogy a szülő megírja a történetüket, és a gyerek megírja, hogyan élte ő meg. Ilyenfajta tudósítások szerencsére már vannak, de számomra az tűnt kihívásnak, hogy vajon, ha ezt a történetet beillesztjük a népmesei hagyományba, akkor működik-e? Erre tettem egy kísérletet.

– *Nyilván a személyes érintettség nagy szerepet játszott a munkafolyamatban. Mit gondolsz, enélkül születhetett volna hiteles mű?*

– Nem hiszem. Az autizmusról még mindig nagyon keveset tudunk. Egyre több egyetemi kutatócsoport alakul Angliában, az Egyesült Államokban, hogy közelebb kerüljünk hozzá, de konkrét eredmény, például arról, hogy mi okoz-

za, még sehol sem született. Ugyanakkor ezeket a gyerekeket kezelni kell a szülőknek, az óvodáknak, iskoláknak, de a rendszer nincs rájuk felkészülve, noha Magyarországon minden századik gyerek érintett. Az Egyesült Államokban minden hatvanharmadik. Olyan ez, mintha a nappalidban lakna egy oroszlán, aminek nem tudod a következő reakcióját, de együtt kell élned vele. Lehet, hogy odabújik hozzád, de az is lehet, hogy a következő pillanatban felfal. Ja, és ha ismersz egy autizmussal élő, akkor ismersz EGY autizmussal élő, a másik már egész másként működik. Nincs két egyforma autizmussal élő ember.

– *Könnyebb vagy nehezebb volt gyerekkönyvet írni?*

– Mesét írni nehéz, főleg, ha az ember valamilyen viszonyba akarja hozni a saját meséjét a népmesével, mert akkor nem kerülheti meg, hogy elmélyüljön bennük. Aztán addig mondtam a „mesét írni nehéz” mantrát, hogy alig tudtam elkezdni. Annyit mindenképp megtanultam, hogy a meseíráshoz elengedhetetlen a játékoság, egyfajta lázárervines vagy csukásistvános jó kedély. Mesét nem lehet izomból írni.

– *Milyen új kihívásokkal néztél szembe írás közben?*

– Novellaírás közben nem gondolok az olvasóra, de egy gyerek-könyvnél tudnom kell, hogy melyik korosztálynak írok, ismer-nem kell az ő világukat, fejlettségi szintjüket, nyelvi készségeiket, olvasási szokásaikat, szóval mindent tudnom kell róluk. Ezt közben tanultam meg.

– *A könyv legnagyobb erénye, hogy a felnőtteknek és a gyerekeknek egyaránt szól, s míg ugyanazt a kötetet olvassák, a gyerekek mesét látnak benne, a felnőttek pedig ezt le tudják fordítani a szomorú, olykor nyomasztó valóságra. A gyerekeknek megmutat valami újat, a felnőtteket pedig a már ismertek átértékelésére készíti.*

– Ez volt a legnehezebb benne, de tudjuk, hogy a népmesék régen a felnőtteknek szóltak, a népdaloknak is megvan ez a két rétegük. Szólnia kell a gyerekeknek és a felnőtteknek egyaránt. Gondoljunk csak a *Bújj, bújj zöld ág, zöld levelecske, / nyitva van az aranykapu, csak bújjatok rajta! / Rajta, rajta, leszakadt a pajta, benn maradt a macska* gyerekdalra. Ezt éneklük bőszen a gyerekek, bújnak át egymás keze alatt, a felnőttek meg mosolyognak, mert pontosan tudják, hogy miről van szó.

– *Elmondható, hogy az érzékenyítő gyerekkönyvek fénykorát*

éljük. Mit gondolsz, miért lettek hirtelen ennyire népszerűek ezek a típusú könyvek?

– Egyre több társadalmi probléma van napjainkban, amire a társadalom, a politika, az oktatási rendszer nem válaszol, egyre több gyerek lóg ki ilyen-olyan okokból a sorból, és nagyon sok problémát az emberek nem érzékelnek maguktól. Oda kell menni, és elmagyarázni a szülőnek, a pedagógusnak, a gyereknek, hogy ha valaki mozgássérült, látás- vagy hallássérült, hiperaktív, autista vagy bármi, az nem ufó, az egy köztünk élő ember, aki más, mint az összes többi, de attól még élhet teljes értékű életet, ha befogadják, tisztelik, megbecsülik, és biztosítják az életfeltételeit. Ha elkezdik a kerekesszékest nyomorékozni, az autistát idiótázni, az nem visz előre, de valamiért a legtöbb esetben nem jut eszükbe az „egészséges” embereknek, hogy ezért az ügyért nekik kellene valamit tenni. El kell mondani az „egészségeseknek”, hogy nekik kell lépéseket tenniük azok felé, aki önhibájukon kívül nem tudnak közeledni feléjük. Ha ezt megteszem, meggyőzőm az embereket, hogy segíteni nagyon jó, hogy ez az egész magyar társadalom közös ügye, akkor tettünk egy fontos lépést. Magától nem megy. A felnőtteket már elég nehéz nevelni, viszont a gyerekek nagyon jófejek, érzékenyek, ha valaki elmagyarázza nekik, hogy az autizmus nem ragályos, egy látássérült is megfelelő segítséggel elindulhat futóversenyen, kerekesszékes is

lehet paralimpiai bajnok, akkor megértik és elfogadják. Az osztályközösségekre kimutathatóan nagyon jó hatással van, ha van egykét sérült vagy autizmussal élő gyerek köztük, persze a megfelelő szakmai támogatással, ami nagyon sokszor hiányzik, és így kudarcba fullad az integráció.

– *Sok ember előre meghatározott és jól szétválasztható kategóriákban tud gondolkodni, minden mást, ami nem fér bele a rendszerébe, hibaként kezel. A mű épp ennek a gondolkodásmódnak a hátulütőit láttatja. Mit gondolsz, milyen utat kell bejárniuk ezeknek az embereknek ahhoz, hogy Meditittimót valóban „különlegesnek”, és ne „hibásnak” lássák?*

– Az a tapasztalatom, hogy egészen addig, amíg az emberek nem érintettek, nem kerül a családba, ismerősi körbe egy-egy „csodabogár”, addig nem foglalkoznak vele. Ki akar a komfortzónáján kívül élni, vagy kilépni abból? Úgy vannak ezzel, hogy van nekem elég bajom, nem tudom a másét is magamra venni. Valószínűleg én sem írtam volna soha ilyen mesekönyvet, ha nincs a fiam, és nem élem meg az ebből adódó kihívásokat és nehézségeket. Az emberek többsége, ha meghallja az autizmus szót, valami baljóslatú árny jelenik meg előtte, vagy esetleg Dustin Hoffman az *Esőemberben*, amint gyufaszálakat számol. Na jó, de ez a film harmincegy évvel ezelőtt készült, azóta nagyon sok mű született a témában, amelyek valahogy nem érték el az átlagember

ingerküszöbét. Bízom benne, hogy ez könyv sokakhoz eljut, és elindít bennük valamit. Ha sikerül minél több fórumon beszélnünk róla, az már félsiker.

– *A mesét olvasva szembetűnő, milyen különleges neveket kaptak a karakterek. Hogy születtek meg ezek az elnevezések?*

– A neveket a fiamtól gyűjtöttem, elképesztő nyelvi kreativitással rendelkeznek, én csak feljegyeztem őket, aztán a nevekhez kitaláltam karaktereket. A feleségem pedig lerajzolta őket. Persze, lehet, hogy emiatt túlságosan kacifántosak lettek a nevek, és nem könnyű megjegyezni elsöre őket, de különlegesnek mindenképp különlegesek.

– *Van tapasztalatod arról, hogy a kötet hogyan működik a gyerekeknél? Esetleg olvastál fel a gyerekeidnek belőle?*

– Eddig elég óvatos voltam vele. Szerencsre volt egy meghívásom a Rákóczi Zsigmond Általános Iskolába, ahol délután fél háromkor kellett kétszázvalahány alsósnak produkálnom valamit. Ráadásul a Magyar Népmese Napján. Elmondtam az egyik mesét fejből, néma csendben figyeltek, vették a poénokat, és a végén odajöttek, hogy az iPhone meg a tescós autó nagyon jó volt, és már üzentek, hogy várják a folytatást. A mai gyerekek már ebben nőnek fel, ez veszi körül őket, muszáj volt a királyi palotába becsempészni Iphone-t és a GPS-es karórát is.

Bolla Eszter